

Філософія

УДК 130.2:7.078}(477):323.0(=161.2)"15/16"

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.17818785>

Меценатство в українській культурі епохи Ренесансу

Довгань Марія Григорівна,

кандидат філософських наук, доцент,

доцент кафедри теорії та історії культури,

Львівський національний університет імені Івана Франка,

Львів, Україна, <https://orcid.org/0000-0001-5267-5737>

Прийнято: 18.11.2025 | Опубліковано: 30.11.2025

***Анотація.** У статті проаналізовано меценатство в українській культурі епохи Ренесансу. Зосереджено увагу на його значенні для освітньої, духовної, громадської сфери та для відстоювання національної ідентичності, що зазнавала політичних і конфесійних утисків. Меценатство активно підтримувало мистецтво, науку та освіту і допомагало культурному середовищу формувати свої основні принципи на засадах гуманізму. Меценати намагалися задовільнити суспільні потреби, розвиваючи, скажімо, книгодрукування або фінансуючи навчальні заклади та духовні осередки.*

Окреслено основні риси українського Ренесансу, представлено етапи світоглядної трансформації, а також формування гуманістичних цінностей. Окреслено активний розвиток культурних практик – відмінних від загальноєвропейських, що зберігали нашу національну самобутність. Охарактеризовано меценатську діяльність В.-К. Острозького, Г. Гулевичівни і П. Конашевича-Сагайдачного. Їх підтримку базових освітніх ініціатив,

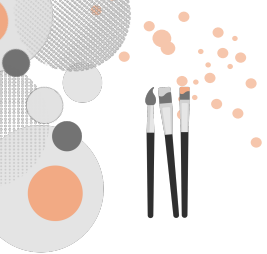
церковно-громадських проєктів і друкарської справи розглянуто як фундамент розвитку української культури, що гарантував їй витривалість та стійкість перед зовнішнім тиском. Конкретні приклади показали, що меценати не лише збагачували культурний простір, а й допомагали зберегти українську ідентичність та національну самосвідомість.

Підкреслено багатофункціональність меценатства епохи Ренесансу, що зосереджувалося на освітніх, культурно-просвітницьких, духовних і соціальних проблемах. Продемонстровано активну меценатську підтримку української культури, що з її допомогою змогла відновитися, розвиватися і багато століть формувати впізнавану національно-культурну традицію.

Дослідження виконано на основі принципів неупередженості та наукової об'єктивності. У роботі використано аналіз, синтез, узагальнення. З їх допомогою проаналізовано сутність меценатства епохи Ренесансу. Компаративний метод дозволив порівняти європейський та український Ренесанс. З його допомогою досліджено меценатську діяльність В.-К. Острозького, Г. Гулевичівни і П. Конашевича-Сагайдачного. Біографічний метод та кейс-стадіс посприяли виявленню ідей та дій меценатів XVI–XVII століть, їх зв'язку з історичним контекстом. Завдяки історико-культурологічному та міждисциплінарному методам досліджено сутність Ренесансу, особливості епохи.

Висновок дослідження полягає у тому, що українське меценатство епохи Ренесансу є не лише інструментом фінансової підтримки, а й важливим чинником формування культури та ідентичності нашого суспільства.

Ключові слова: меценатство, український Ренесанс, культура, освіта, національна ідентичність.

Patronage in Ukrainian Culture during the Renaissance

Mariia Dovhan,

PhD (Philos.), Assoc. Prof.,

Associate Professor of the Department of Theory and History of Culture,

Ivan Franko National University of Lviv, Lviv, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-5267-5737>

Abstract. *The article analyzes patronage as a phenomenon inherent in Ukrainian culture during the Renaissance, focusing on its significance for the educational, spiritual, and public spheres, as well as for defending national identity, which was subject to political and religious oppression. Patronage actively supported art, science, and education, helping to shape the cultural environment's basic principles based on humanism. Patrons of the Ukrainian Renaissance sought to meet social needs with their resources, developing, for example, book printing or financing educational institutions and spiritual centers.*

The study outlines the main features of the Ukrainian Renaissance, showing the stages of worldview transformation, the evolutionary formation of humanistic values, and the active development of cultural practices that differed from those of Europe as a whole and preserved our national identity. The patronage activities of V.-K. Ostrozky, H. Hulevychivna, and P. Konashevych-Sahaidachny are described. Their support for basic educational initiatives, church and community projects, and printing was called the foundation for the development of Ukrainian culture, which guaranteed its endurance and resilience in the face of external pressure, which it constantly felt. Specific examples showed that patrons not only enriched the cultural space but also helped to preserve Ukrainian identity and our national self-awareness.

The multifaceted nature of patronage during the Renaissance, encompassing educational, cultural, spiritual, and social aspects, was emphasized. Active patronage support for Ukrainian culture was demonstrated, which helped it to recover, develop, and form a recognizable national and cultural tradition over many centuries.

The research employs impartiality and objectivity by remaining neutral and unbiased in its approach. The article uses analysis, synthesis, and generalization. They helped analyze the essence of Renaissance patronage. The comparative method allowed us to compare the European and Ukrainian Renaissance. With its help, the philanthropic activities of V.-K. Ostrozky, H. Hulevychivna, and P. Konashevych-Sahaidachny were investigated. The biographical method and case study contributed to the identification of the ideas and actions of patrons from the 16th to 17th centuries, and their connection to the historical context. Thanks to historical and cultural interdisciplinary methods, the essence of the Renaissance and its features were investigated.

The study concludes that Renaissance Ukrainian patronage is interpreted not only as an instrument of financial support, but also as a crucial factor in shaping the culture and identity of our society.

Keywords: *patronage, Ukrainian Renaissance, culture, education, national identity.*

Постановка проблеми. Одним із ключових механізмів, що формує й підтримує культурні процеси протягом історичних епох є меценатство. Особливо відчутним воно стало для періоду Відродження, коли виникла гостра потреба підтримати інтелектуальні, релігійні та мистецькі практики. Саме в цю епоху меценатство посприяло їх якісному оновленню. Для європейського суспільства меценати стали рушійною силою, що розвивала освіту, книгодрукування, мистецтво та гуманістичну думку. В Україні ж їх

діяльність зосереджувалася на боротьбі за культурну суб'єктність, збереження національної ідентичності та розбудові власних освітніх моделей. Щоправда, культурологічне осмислення українського меценатського дискурсу доби Ренесансу практично не досліджене, а імена його сподвижників забуті або розглядаються переважно в контексті історії, політики, церковних рухів чи розвитку освіти, тоді як культурологічний вимір, сфокусований на цінностях, змінах світогляду та моделях культурної взаємодії, висвітлюється лише фрагментарно.

Актуальність запропонованого дослідження полягає в потребі цілісно переосмислити роль українських меценатів епохи Ренесансу, які стали носіями оновленої культурної парадигми, дуже схожої до європейської, заснованої на засадах гуманізму, але адаптованої до автентичних традицій українців. Тогочасні соціально-політичні виклики, міжконфесійні конфлікти і вплив інших держав хоч і наклали свій відбиток на архітектуру, розвиток освітніх та наукових центрів, братств і друкарень в Україні, однак стараннями відомих меценатів допомогли сформувати нову, унікальну, національно зорієнтовану культурну парадигму. На прикладі трьох меценатів XVI–XVII століть ми прагнемо започаткувати комплексне дослідження взаємозв'язку між меценатською діяльністю та соціокультурними трансформаціями суспільства, національного самостановлення. Благодійна діяльність В.-К. Острозького, Г. Гулевичівни, П. Конашевича-Сагайдачного та багатьох інших доводить, що українські меценати не лише займалися доброчинністю, а й виборювали культурну автономність нашого народу, зберігаючи його мовну, освітню та релігійну традиції.

Сьогодні війна в Україні вчергове демонструє актуальність питань єдності, культурної стійкості та нашого ціннісного самовизначення. Вони потребують переосмислення та імплементації у суспільство задля його нового відродження. Саме тому, вважаємо, дослідження українського меценатського

руху епохи Ренесансу є теоретично і суспільно значущим, адже дозволить показати історичну тяглість тих практик, що творили культуру та зрозуміти, що без свідомої підтримки громадян вони не зможуть принести бажаного результату і навіть можуть зникнути.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В сучасному науковому дискурсі розгляд явища меценатства в українській культурі практично не представлений, а ті нечисленні праці, що поодинокі з'являються протягом останніх років, стосуються сучасних реалій. Вони здебільшого не висвітлюють української доброчинності історично та системно. Вважаємо за доцільне відзначити базові для нашої роботи праці українських і зарубіжних авторів, що допомогли нам сформувати власне дослідницьке бачення проблеми. А. Святнентко розглянула постать І. Мазепи поза національно-визвольною боротьбою українського народу, визначаючи вагомість його внеску у розбудову української культури. За словами дослідниці, гетьман втілював у життя великомасштабну програму відродження духовних пам'яток, занедбаних монастирів, будівництва соборів, церков і освітніх закладів. Його приклад показує масштабність меценатства [1]. В. Ніколаєвський та В. Омельченко проаналізували основні напрями теоретичних досліджень поняття доброчинності [2], а В. Панченко розглянув проблематику питання благодійності в аспекті збереження культурної спадщини українського народу [3]. Л. Мокляк вважає меценатство своєрідною естетичною діяльністю і стверджує, що у світовій та вітчизняній культурі завжди знаходились люди, які мали бажання, потребу та вміння побачити талант і допомогти йому розкритися, щоб удосконалити світ, в якому ми живемо. Така діяльність, як стверджує дослідниця, отримала свою назву в честь політика і письменника Древнього Риму Гая Цильнія Мецената (І ст. до н.е.) [4]. Н. Колосова наголошує, що українська меценатська діяльність націлена на збереження і доступ до культурних цінностей, сприяння розвитку талановитої молоді,

охорону і примноження культурної та мистецької спадщини. Науковиця аналізує європейські традиції меценатства в культурному розвитку України, з'ясовує суть термінів «меценат» і «меценатство» та синонімічних до них понять «благодійник» і «благодійництво», а також розкриває юридичний зміст кожного з них [5], керуючись Законом України «Про благодійництво та благодійні організації» [6]. В. Вашкович вивчає історичну трансформацію уявлень про благодійність, стверджуючи, що вона зумовлена розвитком капіталістичних відносин та формуванням прошарку підприємців, які потенційно мали ресурси для «добрих справ» [7]. Л. Хобта аналізує виникнення та еволюцію меценатства як світового та вітчизняного суспільного явища та підкреслює, що українські меценати усвідомлювали користь своєї доброчинної діяльності для українства [8]. Такі ж питання піднімають О. Стрельнікова [9], Н. Ревнюкта, М. Колесніченко [10]. На думку ж Л. Азарцевої, головним мотивом більшості меценатів стала безкорислива любов до мистецтва чи науки, а також гіперболізоване відчуття громадянського обов'язку, бажання приносити суспільну користь, виконуючи євангельські заповіді милосердя і любові до ближнього [11]. Польський дослідник А. Бартніцький стверджує, що в минулому меценати відігравали дуже важливу роль не лише в релігійному житті, а й були ключовим об'єднавчим елементом місцевих громад і навіть різних країн. Так вони могли впливати на міжнародні відносини. Кожен історичний період, на думку дослідника, змінював функції «святих і несвятих» меценатів, діяльність яких стала феноменом формування історичної пам'яті [12]. Дж. Свордса представляє короткий огляд історії меценатства у сфері мистецтва починаючи з XII століття. Особливу увагу приділяє географії мереж меценатства, мобільності митців, множинності ролей, які вони відіграють як культурні посередники та відносинам між меценатами і митцями [13]. Розглядаючи гуманізм, меценатство та питання жіночого художнього генія в епоху Відродження, Р. Сіді звертає увагу на

гуманістичний акцент щодо індивідуалізму системи меценатства, яка, сприяючи творчості, все ж діяла в рамках існуючих гендерних упереджень [14] тощо.

Як бачимо, більшість досліджень стосуються меценатства як загального поняття, залишаючи окремі аспекти української культурної історії, зокрема, епохи Ренесансу без належного вивчення, що ми і спробуємо частково компенсувати своєю роботою.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Досі недостатньо досліджено вплив меценатства на формування освіти, релігії та інтелектуального потенціалу українців епохи Ренесансу. Культурологічні аспекти меценатської діяльності В.-К. Острозького, Г. Гулевичівни, П. Конашевича-Сагайдачного та багатьох інших проаналізовані недостатньо. Так само недооціненою є специфіка українського меценатства у порівнянні з європейськими практиками Ренесансу. Саме тому доцільним є застосування комплексного культурологічного підходу, в якому поєднається аналіз біографій конкретних персоналій, їх культурних проєктів і загального впливу меценатства на розвиток української культурної ідентичності.

Мета статті – усебічний культурологічний аналіз меценатства української культури епохи Ренесансу, який акцентуватиме увагу на його важливості для освітньої, релігійної та інтелектуальної сфер, а також визначатиме роль В.-К. Острозького, Г. Гулевичівни та П. Конашевича-Сагайдачного у збереженні та розвитку української культурної ідентичності. Першочерговими для дослідження є окреслення терміну «меценатство» в контексті культури загалом та епохи Ренесансу зокрема; аналіз особливостей українського Відродження з точки зору зміни світогляду, ідеології та культурних практик; визначення меценатського впливу на освіту, книгодрукування, громадські ініціативи та духовну культуру загалом на українських землях XVI – першої половини XVII століть; висвітлення

діяльності провідних меценатів, що репрезентують українське культурне відродження; виявлення їх внеску в збереження української ідентичності у несприятливих суспільно-політичних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під меценатством прийнято вважати добровільні дії задля підтримки мистецтва, освіти, науки. Здебільшого до меценатів відносять осіб, які мають належну фінансову спроможність для реалізації такої підтримки, а також високий соціальний статус або політичний вплив. Традиційною є посередницька роль мецената між суспільством і формуванням культури для безперешкодної побудови інтелектуально-мистецьких продуктів, що не можуть існувати без зовнішньої підтримки. У Європі доби Ренесансу меценатство стало важливим інструментом гуманістичної програми, що опікувалася розвитком освіти, підтримкою митців, популяризацією науки та утвердженням світогляду, у якому цінність представляла сама людина та її інтелектуальна свобода. Під опікою родини Медічі та патриціїв відкривалися наукові школи, університети та бібліотеки, а ще втілювалися у життя видавничі проєкти, що були запорукою оновлення і модернізації європейської культури.

В Україні меценатство значною мірою визначалось політичним та культурним впливом інших держав – Польсько-Литовської держави, Речі Посполитої, Московії. З одного боку, чужоземний вплив більшою чи меншою мірою обмежував українські культурні ініціативи, а з іншого – стимулював появу інтелектуальних стратегій для формування концепції української ідентичності. Тому у той час, коли меценатство Західної Європи характеризувалось естетичними або політичними рисами, українські меценати доби Відродження плідно працювали над збереженням культурної спадщини свого народу. Заможні міщани у XVI – в середині XVII століття фінансово підтримували освіту, Церкву, книгодрукування, життєдіяльність братств, прагнули встановити власний культурний простір та створити альтернативну

культурну парадигму, яка б зберігала мову, віру, історичну пам'ять та спільну ідентичність, всіляко протидіючи асиміляційним процесам.

Засновуючи нові освітні осередки, українські меценати реалізовували освітню функцію; розвиваючи книговидавничу сферу та перекладознавство, поширюючи друковану літературу і гуманізм – культурно-інтелектуальну; підтримуючи православну церкву і братства при ній – релігійно-охоронну, а інтегруючи усі прошарки суспільства до суспільно-культурних осередків і спільнот, покликаних зміцнити національно свідоме середовище – соціально-організуючу. Формуючи українську культуру, вони утілювали в життя мистецько-естетичні ініціативи – засновували іконописні школи, підтримували локальних художників-декораторів, заохочували оздоблення церков і громадських будівель. Окрему увагу приділяли розвитку архітектури та містобудування – фінансували будівництва храмів, окремих дзвіниць і монастирів, матеріально забезпечували перебудову міст, спонсорували зведення оборонних споруд, які автоматично ставали культурними центрами громади. Основні функції меценатства епохи Ренесансу в Україні можна розглянути через лідерську ініціативу, фінансові внески, організаторські дії, духовні інтенції, матеріальне забезпечення у сферах освіти, науки, мистецтва, культурної спадщини та у площині культури загалом (див. Табл. 1).

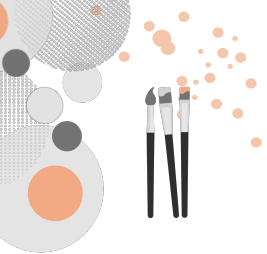
Таблиця 1.

Реалізація основних функцій меценатства епохи Ренесансу в Україні

Освіта	Наука	Мистецтво	Культурна спадщина	Культура
Створення та підтримка освітніх осередків; розвиток талановитих осіб	Поширення літератури; розвиток центрів перекладознавства; сприяння науковій праці (Острозька Біблія)	Побудова та реставрація храмів; оздоблення церков; заснування іконописних шкіл; поширення ренесансного стилю у мистецтві	Побудова та реставрація архітектурних споруд: храмів, дзвіниць, каплиць, кам'яниць; спорудження оборонних споруд;	Поширення ідей гуманізму, раціоналізму; збереження національної ідентичності у культурі; розвиток книгодрукування;

			розвиток містобудування;	підтримка Церкви та її діяльності; опіка над шпиталями; створення осередків для об'єднання однодумців; розвиток полемічної літератури
--	--	--	--------------------------	---

При школах і братствах того періоду масово виникали імпровізовані театри, відповідальність за які теж лягала на плечі благодійників. Підтримка театральних і музичних практик полягала у забезпеченні потреб музикантів, акторів, студентських хорів. Письменники, перекладачі та полемісти теж відчували літературну та видавничу протекцію меценатів: друкувалися їх поетичні та полемічні збірки, підтримувалися літературні гуртки і філологічні школи. До прикладу, за меценатські гроші існувало «Острозьке коло гуманістів», об'єднуючи навколо себе численну кількість однодумців. Маловідомою сферою благодійності в епоху українського Ренесансу була так звана «культурна дипломатія». На терени нашої країни приїжджали науковці, митці, які зробили власний внесок у розвиток українського Ренесансу. Зокрема, Павло з Алеппо (Paul of Aleppo), Іван Федоров, Петро Мстиславець, Павло Римлянин (Paolo Romano), Петро Красовський, Амброзій Прихильний, а українські студенти їхали навчатися до Італії, Німеччини, Кракова, щоб підтримувати зв'язки з інтелектуальними центрами Європи. Зауважимо, що в Україні теж формувалися подібні культурні центри або «культурні мережі», адже меценати спонсорували створення не окремих об'єктів, а цілих комплексів, що включали в себе церкву, школу, друкарню, бібліотеку і гурток перекладачів. Прикладами таких культурних центрів були міста Київ, Львів, Острог.

Меценати у цей час, формуючи культурний та інтелектуальний ландшафт на українських територіях, своєю діяльністю компенсували слабкість державних інституцій та віднайшли механізми самоорганізації культури, щоб українці змогли залишитися суб'єктами власної історії та зберегти свою ідентичність. Недооціненими в історії культури українського Відродження залишилися постаті В.-К. Острозького, Г. Гулевичівни, П. Конашевича-Сагайдачного та ще багатьох інших, чия меценатська діяльність стала свого часу фундаментом для інтелектуального, культурного, освітнього, релігійного розвитку українського суспільства.

Найвідомішим меценатом українського Ренесансу вважається В.-К. Острозький. Саме з його іменем пов'язують заснування авторитетного на той час центру культурного та освітнього відродження – Острозької слов'яно-греко-латинської академії – першої вищої школи у Східній Європі. Там викладали слов'янські мови, грецьку і латинську, граматику, риторику, поетику, філософію, богослов'я та формували еліту нового типу, здатну вести інтелектуальну полеміку та проявити лідерство в культурному розвитку. Правонаступником цього закладу сьогодні є «Національний університет Острозька академія». В Острозькій друкарні 1581 року надрукували Острозьку Біблію. Зауважимо, що князь повністю профінансував появу першого повного друкованого видання Біблії церковнослов'янською мовою. Меценатство Острозького також зосереджувалось на захисті православної віри. Відомо, що він оплатив видавництво богослужбних книг, а також полемічних творів. Окрім книгодрукування він також підтримував архітектурні і художні проєкти, запросив італійських архітекторів розбудовувати Острог у стилі епохи Відродження. Як стверджує Н. Колосова, родичі Острозького замовляли оздоблення церков і палаців, сприяючи розвитку українського мистецтва [15]. Ще однією його ініціативою стала підтримка популярного для того часу

скульптурного мистецтва, що проявилось у традиції встановлювати надгробки та меморіали.

Благодійна діяльність Острозького, спрямована на побудову самобутньої європейсько-орієнтованої моделі української культури представляє своєрідну форму так званого аристократичного меценатства. Діяльність волинської меценатки Г. Гулевичівни, яка є одним із символів епохи Ренесансу в Україні теж характеризується багатогранністю та різносторонністю. Відомо, що вона пожертвувала свій київський маєток на будівництво монастиря для Київського Братства, шпиталю та Київської братської школи. Новостворений заклад став предтеchoю Києво-Могилянської академії. Головні цілі її меценатства стосувалися підтримки традиційної міської освіти, захисту київської православної громади та розвитку братського руху, що формував міську інтелектуальну еліту. Кожен благодійний вчинок Гулевичівни демонстрував розрив із патріархальними нормами епохи українського Ренесансу. Вона стала учасницею Луцького братства, якому заповіла майже всі свої кошти, підтримувала школу, сиротинець та шпиталь. Г. Гулевичівна залишилася в історії прикладом безкорисливого служіння громаді та вважається чи не першою жінкою, яку пов'язують з формуванням української культурно-освітньої традиції [16].

П. Конашевич-Сагайдачний більше відомий як військовий і політичний діяч. Однак для нас більш важливим є аналіз його активної меценатської діяльності. Вона передусім була спрямована на зміцнення і захист української освітньо-духовної сфери. Першочерговим завданням українського гетьмана була підтримка братств, духовенства та шкільництва. Доказом цього є його вступ разом із Військом Запорозьким до Київського братства. Це безпрецедентний крок, адже вперше козацтво виступило в ролі колективного мецената і заопікувалося школами, друкарнями і братськими інституціями. Фінансова підтримка Сагайдачного стосувалася різноманітних освітніх

проектів та підтримки православної ієрархії. Він був одним з тих, хто посприяв відновленню православної митрополії 1620 року. Його діяльність демонструє ще одну форму українського меценатства, відмінну від описаної вище аристократичної та міщанської: у ній були активно залучені військово-політичні еліти, які усвідомлено вважали культуру дієвим засобом боротьби за національну автономність та духовну самобутність.

Можемо констатувати, що діяльність К.-В. Острозького, Г. Гулевичівни та П. Конашевича-Сагайдачного формує комплексний образ українського мецената Ренесансної доби – фінансово спроможного лідера, здатного поєднати гуманістичні цінності із бажанням захищати і розвивати власну культурну традицію. Якщо розглядати їх вклад у розвиток освіти та духовності, то заслуга Острозького полягає у створенні інтелектуального осередку європейського рівня; Гулевичівни – у підтримці братського руху та розвитку міської освіти; Сагайдачного – у політичному та військовому захисті культурної автономії. Така діяльність заклала основи близького для нас простору сучасної української культури і забезпечила тяглість традиції в умовах викликів для нашої історії (див. Табл. 2).

Таблиця 2.

Ключові внески українських меценатів епохи Ренесансу

Меценат	Освітня функція	Культурно-інтелектуальна функція	Релігійно-охоронна функція	Соціально-організуюча функція
В.-К. Острозький	Заснував Острозьку академію; залучав відомих викладачів	Фінансував друкарню, видав Острозьку Біблію, розвивав інтелектуальні гуртки	Захищав православ'я, підтримував Церкву та монастирі	Інтегрував козацтво, священиків та інтелектуалів до академії та друкарні
Г. Гулевичівна	Заснувала Київську братську школу, з якої постала Києво-Могилянська академія	Створила інституцію для викладання гуманістичних дисциплін; підтримувала книжкову справу	Підтримувала Православну церкву та братства, фінансувала монастирі і шпиталі	Об'єднала різні прошарки суспільства через школу і церковні осередки

П. Конашевич-Сагайдачний	Підтримував Київську братську школу; склав заповіт на освіту дітей	Формував православну інтелектуальну традицію; брав участь у націєтворчому процесі	Захищав Православну церкву	Об'єднав козацтво, братства та освітян навколо культурних інституцій
---------------------------------	--	---	----------------------------	--

Українські меценати Ренесансу ефективно консолідували суспільство, зберігали його культурну автономію та самобутність, розвивали національну свідомість. Саме меценатські ініціативи допомогли відстояти українську культуру під час утисків та сприяли збагаченню української культури через поєднання надбань попередніх епох з новими європейськими ренесансними віяннями. Їх діяльність посприяла розвитку освітньої, літературної, мистецької, релігійної та громадської сфер, які у майбутньому стали визначальними для української національної ідентичності.

Висновки. В українській культурі епохи Ренесансу меценатство відігравало першочергову роль у розвитку українського суспільства. Воно визначало траєкторію розвитку національної освіти, релігії та культурної ідентичності. Ініціативи меценатів відігравали критично важливу роль – забезпечували інституційні умови для формування самобутнього національно-культурного середовища, що не поступалося європейським гуманістичним традиціям, але було глибоко закорінене у власній культурі. Діяльність В.-К. Острозького, Г. Гулевичівни, П. Конашевича-Сагайдачного засвідчила, що дієвим інструментом збереження ідентичності та формування нової інтелектуальної еліти є приватна підтримка, здійснювана меценатами. Саме вона у XVI – в середині XVII століття змогла об'єднати українську традицію та нові віяння європейської культури, забезпечити тяглість українського культурного процесу і створити основу, з якої почалося справжнє національне відродження. В результаті дослідження можемо ствердити, що меценатство в історії української культури епохи Ренесансу стало стратегічною формою

культурної діяльності, що суттєво вплинула на об'єднання українського народу та в подальшому – на формування його держави із самобутньою культурою.

Для поглиблення проблематики, розкритої у цьому дослідженні важливо в подальшому розглянути ключових особистостей, які в інші епохи зробили вагомий внесок у розвиток української культури та суспільства загалом. Зокрема, в період Русі доцільно вивчити меценатську діяльність Володимира Великого, Ярослава Мудрого, Володимира Мономаха та Данила Галицького. В період Бароко: Іван Мазепа, родина Розумовських, Григорій Галаган. Національно-культурне відродження: Андрей Шептицький, Іван Скоропадський, сім'я Ханенків, Василь Тарновський, Микола Терещенко, Іван Харитоненко, Євген Чикаленко, родина Симиренків. У ХХ-му столітті дослідження меценатства слід розпочати із Павла Потоцького, Омеляна Антоновича, Петра Яцика. Усвідомлення взаємозв'язку між меценатською діяльністю та соціокультурними трансформаціями суспільства посприяють формуванню якісних стратегій розвитку культури.

Список використаних джерел

1. Святненко А. Меценатство Івана Мазепи в культурно-духовній сфері. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2017. № 1. С. 39–43. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2017_1_10
2. Ніколаєвський В., Омельченко В. Добродійність у ретро (перспективи): огляд теоретичних та емпіричних напрямів досліджень у сучасній літературі. *Вісник ХНУ ім. В. Н. Каразіна*. 2014. № 1142. Вип. 52. С. 27–37.
3. Панченко В. Меценатство і спонсорство та історико-культурна спадщина в Україні. *Педагогічні інновації: ідеї, реалії, перспективи*. 2016. № 1 (16). С. 93–97. URL: <https://pi.iod.gov.ua/images/pdf/2016%201/15.pdf>

4. Мокляк Л. Меценатство як естетична діяльність. *Вісник НАУ. Серія: Філософія. Культурологія.* 2014. № 1 (19). С. 126–130. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnau_f_2014_1_33
5. Колосова Н. Європейські традиції меценатства в історії культури України. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв.* 2013. № 3. С. 67–71. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vdakkkm_2013_3_18
6. Про благодійну діяльність та благодійні організації: Закон України від 5 липня 2012 року № 5073-VI (зі змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17>
7. Вашкович В. Трансформація уявлень про благодійність в історичних та правових джерелах. *Порівняльно-аналітичне право.* 2020. Вип. № 1. С. 24–27. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/items/c62090a8-b97b-40ea-8af1-dcc931e7f4b7>
8. Хобта Л. Суспільна значущість меценатства, благодійності та спонсорства: світовий контекст. *Український історичний журнал.* 2006. №2. С. 154–158. URL: <https://www.libr.dp.ua/text/uij20062sysp.pdf>
9. Стрельнікова О. Основні підходи до визначення поняття «добročинність». *Наукові праці. Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили.* 2012. Т. 177. Вип. 165. С. 51–53. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/17904/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0.pdf>
10. Ревнюк Н., Колесніченко М. Добročинні структури як додаткові ресурси для соціальної роботи. *Соціальна робота та соціальна освіта.* 2024. Вип. 2 (13). С. 63–69. URL: <https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/17904/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%82%D1%8F%20%D0%A1%D0%BE%D1%86%D1%96%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B0.pdf>

11. Азарцева Л. С. Вплив меценатства на розвиток середньовічної культури. *Культура України. Серія : Культурологія*. 2015. Вип. 49. С. 51–63. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Kukl_2015_49_7
12. Bartnicki A. Saints and Non-Saints. Patronage in Hanging Cultural and Political Conditions. *Studies in Logic, Grammar and Rhetoric*. 2025. № 70 (1). P. 53–71. URL: <https://philpapers.org/rec/BARSAN-4>
13. Swords J. Crowd-patronage – Intermediaries, geographies and relationships in patronage networks. *Poetics*. 2017. № 64. P. 63–73 URL: <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2017.09.001>
14. Sydie R. Humanism, Patronage and the Question of Women's Artistic Genius in the Italian Renaissance. *Sociology Lens*. 1989. № 2 (3). P. 175–205. URL: <https://doi.org/10.1111/j.1467-6443.1989.tb00138.x>
15. Колосова Н. Меценатська діяльність князя В.-К. Острозького та його роль в історії князівського меценатства України кінця XVI – початку XVII ст. *Міжнародний вісник: Культурологія. Філологія. Музикознавство*. 2018. URL: <https://www.cceeol.com/search/article-detail?id=827474>
16. Ilchenko O. Charity activity in Ukraine: Halshka Ostrozka and Halska Gulevychivna at the beginning of epoch of national education. *Педагогічні науки*. 2014. Вип. 61–62. С. 208–215. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pena_2014_61-62_33